

"B. BERRIO-OTXOAREN BIZITZA" EZEZAGUN BAT

B. Berrio-Otxoa santu egin deuskuen urtean, ainbat liburu ta idazlan argitaratu da santu barriaren inguruan. Nik, orain, aspaldiko liburu txiki apal bat aitatu gura neuke, gai berbera darabillana, baiña ezezaguna, edo gitxi ezagutua: "*Be iotxoa tar Balentin'en bizitza*", EGARTEk idatzia eta Bilbon argitaratua, 1952garren urtean.

LIBURU EZEZAGUNA

Alperrik joango zara euskal bibliografietara liburu onen barri billa. Jon Bilbaoren Bibliografia ugariak "EGARTE"-rik aitatu be ez dau egiten, eta liburu onen titulurik be ez dakar "Berrio-Ochoa Arezti, Valentin"-en saillean (t.I, 573 or.). Joan Mari Torrealdayren *al idazleak gaur'* (JAKIN, 1977) liburu egokia dozu gure gerrosteko liburu barrien zerrenda jakiteko. Egilleak berak aurtortzen deuskunez, lan andia egin eban zerrenda ori osotuteko: katalogoak eta liburutegiak aztertu, euskal jakitunen laguntza eskatu (eta laguntzailleok ez ziran edozelakoak izan: P. Lafitte, J. San Martin, S. Onanindia, N. Alzola...). Baiña, ori ta guzti be, Torrealday ez dau bere zerrendan EGARTEren liburu au sartzen. Eta ez, gero, txikiegia zalako: "... liburuxkak ere sartu ditut. Ez denak, hala ere, 15 orrialdetik beharorik ez dut kontutan hartu..." (Torrealdayren berbak, 570 or.). EGARTEren liburuak, ostera, 138 orrialde ditu. Nikolas Alzolaren katalogoetara be jo dot, idazle ta idazlan apalen lagun begikoa izan zalako gure "Bitaño". Baiña alperrik oraingo onetan be: gure ixurtzarra 1955garren urtean asi zan liburuen barri emoten "EUSKERA" aldizkarian, eta Berrio-Otxoaren bizitza au iru urte leenagokoa da.

LIBURU GOGOANGARRIA

Txikia ta apala da, bai, liburu au, baiña gogoangarria be badala uste dot, alderdi askotatik ikusita; eta orrexegaitik emon gura dot beronen barri. Ona emen alderdi batzuk.

EGILLEA

Azalean bertan agertzen danez, EGARTE da egillea. "Berbau ean" esango jaku "Abade Jaun agurgarria" dala, eta abizentzat artzen dan "EGARTE" orri izenaren laburpena be ezarriko jaku: "F. EGARTE".

Besterik ez. Berbaurre ori Klaudio Gallastegi ebadeak egin eban; eta D. Klaudioaren ustez, "F. Egarte" idazle edo egille bakarra da, eta bizkaitarra ganera: "Esan legike, Egarte Jauna, Balentinen umearoan, Elo ioko e ian bizi izan zala, bertoko oitura onen usain biguna gure egunetariño ekarteko" (3-4 or.). Ez ekian ezizena zanik "Egarte" ori, ezta ezizen orren azpian iru lagun, iru abade gazte, egozanik ezkutauta: Patxi Epelde (E) azpeitiarra, Xanti Garmendia (GAR) lazkaoarra eta Txomin Artetxe (TE) bizkaitarra, Areatzako semea. Iru abadeon abizenez osoturiko izenordea dogu "EGARTE".

URTEA ETA AROA

Liburu au Bilbon argitaratu zan, 1952garren urtean. Itzaurrea be urte orren jorraillean egin eutson D. Klaudio. Ordurako, taldeko iru egille lotsorrok abade egin da egozan; eta liburu bera urte bi leenago amaituta, Gasteizko Seminario Nagusian.

Leku ta aldi batzuetan Gasteizko Seminarioak "abertzale" usain (ala ats?) andia izan eban. Gerrostean andik igaro giñanok, ostera, ez geuntsan euskal usainik artu al izan: an euskerea aitatu be ezan egiten eskoletan, ezta iñon entzun be, geure arteko jardun arruntetan izan ezik. Eleizan urtean bein entzuten zan euskerea: ikastaroko azken egunean genduan "Agur, Jesusen Ama" kantuan. Egia osoa esateko, kontzertuetan euskal abesbiak be sartzen zituezan, gure gogo-biotzen pozgarri. Ortik kanpora, latiña, gerkerera, frantseza, eberkerera... eta ainbat eratako gai ugari. Bertoko berbetea, euskerea, non zanik eta zer zanik be ez!

Alakoren baten, gerroste garratz, luze ta illun orrek be izan eban gure artean eguzki epel baten egunsenti itxaropentsua: ikasleak eurak asi ziran, eurak euretara, euskerea ezagutzen, aintzat artzen, ikasten, bakarrean eta alkar arturik lantzen... Olakoxe giro barrian sortu zan gure liburu apal au, egilleetako batek (Epeldek) idatzi eustanez: "Gure lantxo au, argitaratzeko asmotan etzan egin. Euskera ikasteko gogo bizitan biltzen giñan taldetxo bat... Gure buruak geiago beartzeagaitik eta lana pozikago egiteagaitik, iru lagunon artean (Txomin Artetxe, Xanti Garmendia eta ni: EGARTE) lan berezi bat egitea erabaki genduan...".

LIBURUAK

GAIA

Tituluak berak diño, argi ta garbi, gaia zein dan. Eta Epeldek autortuko deusku: "Denbora asko etzan, bi apaizgaiek (Bujanda eta Hormaetxe) erderaz Berriotxoaren bizitza argitaratu zutela. Liburu ori irakurtzean, gure Berriotxoa gai egokia iruditu zitzaigun, egin nai genduan lana egiteko, eta euskeraz bere bizitza idaztea pentsatu genduan: euskal giroko gizon guztiz jatorra agertzen bait-zitzaigun B. Berriotxoa: dantzari, bertsolari, pelotazale eta abar".

Baiña iru egilleon lan ori ez da itzulpen soilla izan: erderazko liburua oiñarritzat arturik, laburtuago eta euren erara idatziko dabe Berri-Otxoaren bizitza. Zelan? "Bi gipuzkoarrok gipuzkeraz idatzi genduan lenengo, eta gero Txomin Artetxek bizkaieraz ipiñi zuan. Irurok tajutu genduan guztia: bakoitzak egindako lana, iruron artean irakurri, zuzendu eta abar". Au olan izan arren, liburua ber irakurten badozu, ez dozu iñon iru eskuren lorraztik aurkituko. Leenengo orritik asita, egille bakar baten lana dala emoten dau. Eta egille orrek bere burua bizkaitartzat dauko, kiputzeekin izaten dituan eztabaida anaikorrak be umoretsu aitatzen dituala: "Gipuzkoaren ala Bizkaiaeren ospea ete zan ospetsuagoa" (7 or.). Ez dago esan bearrik: darabillan euskerea, Bizkaiko berbeta garbia da, Arratia aldeko usain gozo ta guzti, Txomin Artetxerena dan ezkeru.

LAGUNTZAILLEAK

Iru aitatu eustazan Epeldek bere eskutitzean. Leenengo, Gasteizko Urrestarazu jauna ("UMANDI"), liburua makiñaz idatzi ebana (olako tresnarik ez egoan abadegeien eskuetan orduko seminarioetan). Bigarrena, Manuel Lekuona: "1950garren urtean, apaiz egin giñan urtean, On M. Lekuonari (garai artan Lasarten bizi

zan), gure lantxo au erakutsi nion, bere iritzia eman zezan. Irakurri orduko, argitaratu egin bear zala esan zidan. Eta itz bat ere aldatu gabe, Aita Garrastatxu dominikotarrari bidali nion. Eta berak argitaratu zuan". Irugarrena, D. Klaudio Gallastegi. Poz-eztia eriola egin eutsan berbaurrekoa D. Klaudiok, bere erritar maitea goraldtu nai eban liburu txiki oni. Lorarik eta ziorionik ez deutso ukatuko "bizitza onen egille dan F. Egarte agurgarriari". Ez ete da itzaurre au San Antongo Abade Nausiaren leenengo euskal idazlana? Nik neuk, beintzat, ez deusat aurreragorik ezagutzen.

Berri-Otxoaren inguruko euskal bibliografia norbaitek batu ta osotu bearko leuke. Ez dabe gitxik aztertu ta goraldtu gure santu barri au: Xenpelar, Arrese-Beitia, Kanala-Etxebarria, M. Lekuona, Aita Goiria... eta, orain-tsuago, A. Zubikarai eta J. Kerexeta, orra or idazle batzuen izenak. Euron artean, gure EGARTEk be euko al dau bere lekutxoa, orrenbeste ta geiago zor jako-ta. Ain zuzen be, bizitza barri ori argitaratu zan urtean (1952), badakizu, irakurle, zenbat euskal liburuk ikusi eben argia? Ogeta bostek (25) baiño ez, Euskalerrri osoan (eta eurotariko 6, Iparraldean). Bizkaieraz, Torrealdaiyk diñoskunez, 3 liburu baiño ez ziran argitaratu, irurak Aita Txanton Goiriarenak, eta eurotariko bata "Be io-Otxoaren bizitza", ain zuzen be.

Ez ori bakarrik: gure gerroste guztian, ordurarte, beste 5 liburu baiño ez ziran argitaratu bizkaieraz: kristiñau ikasbide 2, Karmengo Amaren Egutegia, Arkotxaren "Nork nori ziria sartu" eta A. Zubikarainen "Itxasora". Besterik ez. Orren urri dan bizkaierazko euskal bibliografian izango al dau, aurrerantzean, bere lekua (zor jako-ta!) iru abadegeiok (kiputz-bizkaitarrak alkar-ta) talde-lanean egindako liburu txiki txalogarri onek!

K. ETXENAGUSIA